

Uchwała z dnia 13 października 2009 r.

II UZP 8/09

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Jolanta Strusińska-Żukowska, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 października 2009 r. sprawy z wniosku Zenona J. przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - Placówce Terenowej w W. o rentę rolniczą, na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowieniem z dnia 20 maja 2009 r. [...]

„Czy treść art. 21 ust. 8 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tj. Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.) jest całkowitym uregulowaniem jednego z wymogów do ponownego uzyskania prawa do renty rolniczej wyłączającym stosowanie art. 58 ust. 2 (zdanie ostatnie) ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) w związku z art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Do okresu ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku o przyznanie renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy (art. 21 ust. 8 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.) wlicza się okresy pobierania renty rolniczej.

U z a s a d n i e n i e

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne wyłoniło się na tle następującego stanu faktycznego. Wnioskodawca Zenon J. w dniu 25 stycznia 1996 r. przekazał gospodarstwo rolne następcom i z tą datą utracił status rolnika w rozumieniu art. 6 pkt 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu

społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.). W okresie od maja 1995 r. do października 2004 r. pobierał rentę rolniczą, a od 5 lutego 2005 r. do 4 lutego 2006 r. zasiłek dla bezrobotnych. Prawomocnym wyrokiem z dnia 19 września 2006 r. [...] Sąd Okręgowy oddalił odwołanie wnioskodawcy od decyzji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (zwanej dalej Kasą lub rolniczym organem rentowym) odmawiającej mu renty rolniczej w związku z wnioskiem zgłoszonym 20 października 2005 r., z uwagi na brak całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym. Od 1 stycznia 2008 r. wnioskodawca podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownik wykonujący pracę w gospodarstwie rolnym syna. W dniu 12 czerwca 2008 r. wnioskodawca wystąpił z ponownym wnioskiem o rentę rolniczą. Decyzją z dnia 11 lipca 2008 r. Kasa odmówiła mu przyznania świadczenia z uwagi na to, że w dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku wykazał jedynie 2 kwartały ubezpieczenia rolniczego zamiast wymaganych 20 kwartałów.

Wyrokiem z dnia 1 października 2008 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Włocławku oddalił odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji, stając na stanowisku, że ustawodawca w ust. 8 art. 21 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zawarł wymóg legitymowania się okresami ubezpieczenia emerytalno-rentowego w rozmiarze 20 kwartałów w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę rolniczą. Wobec całościowego uregulowania w art. 21 ustawy warunków wymaganych do nabycia prawa do renty rolniczej, wyłączone jest stosowanie art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie w związku z art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm., obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2009 Nr 153, poz. 1227, zwanej dalej ustawą o emeryturach i rentach).

Rozpoznając apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku, Sąd Apelacyjny w Gdańsku powziął wątpliwość sformułowaną w przedstawionym zagadnieniu prawnym, wskazując, że co prawda w wyroku z dnia 4 lipca 2000 r., II UKN 55/00 (OSNAPiUS 2002 nr 2, poz. 49), Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że okres ostatnich dziesięciu lat, w którym należy udowodnić 20 kwartałów podlegania ubezpieczeniu rolniczemu (art. 21 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników) powinien być liczony wstecz od daty zgłoszenia wniosku i że nie może być przesunięty w przypadku kontynuowania ubezpieczenia po złożeniu odwołania od decyzji odmawiającej przyznania prawa do renty rolniczej, jednakże przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego nie była kwestia możliwości zastosowania w zakresie liczenia tego

dziesięciolecia - na zasadzie art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy - regulacji zawartej w art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie ustawy o emeryturach i rentach, zgodnie z którym do tego dziesięcioletniego okresu nie wlicza się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej lub renty rodzinnej, a także - co istotne w stanie faktycznym niniejszej sprawy - renty rolniczej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, art. 21 ust. 8 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie reguluje w sposób wyczerpujący jednego z wymogów przewidzianych do ponownego uzyskania prawa do renty rolniczej, co pozwala na stosowanie w tym zakresie art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, a przemawiają za tym następujące argumenty. Po pierwsze, art. 52 ust. 1 tej ustawy odsyła w sprawach w niej nieuregulowanych do odpowiedniego stosowania: a) w zakresie przyznawania świadczeń z ubezpieczenia i do ich wypłaty - przepisów regulujących przyznawanie i wypłatę odpowiednich świadczeń przysługującym pracownikom i członkom ich rodzin, a więc przepisy ustawy o emeryturach i rentach, b) przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm., zwanej dalej ustawą systemową), w tym art. 2a zawierającego zasadę równego traktowania ubezpieczonych, także w zakresie nabycia prawa do świadczenia rentowego. Po drugie, przed dniem 2 maja 2004 r. do okresu ubezpieczenia społecznego rolników wymaganego do nabycia prawa do renty rolniczej podlegał zaliczeniu okres pobierania renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy jako renty okresowej, jednak nie więcej niż dwa lata (art. 21 ust. 4 w związku z art. 20 ust. 1 pkt 3 w brzmieniu przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 91, poz. 873 ze zm., zwanej dalej ustawą zmieniającą). Usunięcie takiego uregulowania z porządku prawnego zdaje się wskazywać na zamiar ustawodawcy - w celu uniknięcia sprzeczności z zawartą w art. 2a ustawy systemowej zasadą równego traktowania ubezpieczonych - odpowiedniego stosowania art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie ustawy o emeryturach i rentach do ustalania okresu podlegania ubezpieczeniu rolniczemu wymaganemu do uzyskania renty rolniczej. Po trzecie, zrezygnowanie przez ustawodawcę z określonej w art. 21 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu sprzed 2 maja 2004 r. możliwości nabycia prawa do renty rolniczej w przypadku powstania długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym przed okresem podlegania ubezpieczeniu rolniczemu

lub przed okresem do niego zaliczonym, o ile wynosiły one co najmniej 20 kwartałów i przypadały w ciągu 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o rentę, potwierdza przypuszczenie, że ustawodawca wprowadza do art. 21 ustawy rozwiązania zbliżone do istniejących w ustawie o emeryturach i rentach, a jego wolą jest możliwość odpowiedniego stosowania art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie tej ustawy. Po czwarte, zastąpienie przez ustawodawcę z dniem 2 maja 2004 r. określonego w art. 21 ust. 5 (w brzmieniu przed tą datą) warunku posiadania okresu 20 kwartałów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w ciągu ostatnich 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy, a jeżeli zainteresowany w chwili zgłoszenia wniosku nie prowadził działalności rolniczej - przed dniem powstania długotrwałej niezdolności do pracy rolniczej, zawartym w art. 21 ust. 8 warunkiem legitymowania się okresem 20 kwartałów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresie ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku o przyznanie renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, wskazuje na odstąpienie od autonomiczności i zupełności regulacji dotyczących ustalania prawa do renty rolniczej. Po piąte, z dniem 2 maja 2004 r. nastąpiło ujednoczenie pojęcia niezdolności do pracy jako warunku przyznania renty rolniczej z odpowiednimi regulacjami ustawy o emeryturach i rentach. Stosownie do art. 21 ust. 5 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, za całkowicie niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym uważa się ubezpieczonego, który z powodu naruszenia sprawności organizmu utracił zdolność do osobistego wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym. Przed wskazaną datą, stosownie do art. 21 ust. 2 ustawy, ubezpieczonego uważało się za długotrwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym, jeżeli ze względu na pogorszenie się stanu jego zdrowia istniały przeciwwskazania do osobistego wykonywania niezbędnych prac w gospodarstwie rolnym w okresie dłuższym niż 6 miesięcy.

Powyższe względy doprowadziły Sąd Apelacyjny do „przypuszczenia”, że przytoczone zmiany zmierzały, przynajmniej w części, do zlikwidowania odrębności w zakresie przesłanek do przyznania renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, na co wskazują - w jego ocenie - przytoczone wyżej rezultaty wykładni historycznej. W konsekwencji, zdaniem Sądu drugiej instancji, art. 21 ust. 8 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie może stanowić całkowitego uregulowania jednego z warunków do ponownego uzyskania prawa do renty rolniczej po upływie okresu ochronnego z art. 22 ust. 2 i nie wyłącza stosowania - poprzez art. 52 ust. 1 pkt 2 - zdania ostatniego art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. Za taką interpretacją

przemawiają również racje systemowe, funkcjonalne i celowościowe, gdyż w przeciwnym razie osoby ponownie ubiegające się o rentę rolniczą byłyby w gorszej sytuacji niż osoby ubiegające się o to świadczenie po raz pierwszy. Trudno byłoby pogodzić taki stan rzeczy zarówno z określoną w art. 2a ustawy systemowej zasadą równości ubezpieczonych w zakresie nabywania prawa do świadczenia, jak również z konstytucyjną zasadą równości i sprawiedliwości społecznej (art. 2 i 32 ustawy zasadniczej). W rezultacie Sąd Apelacyjny opowiada się za wykładnią, że dokonana z dniem 2 maja 2004 r. zmiana brzmienia art. 20 i 21 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oznacza, iż w kwestii wykazania się wymaganym okresem podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników znajdują również zastosowanie regulacje zawarte w art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie ustawy o emeryturach i rentach.

Sąd drugiej instancji nie wykluczył jednak możliwości przyjęcia, że dokonana przez ustawodawcę zmiana art. 21 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zawiera całkowite uregulowanie kwestii ustalania prawa do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, wykluczające możliwość odpowiedniego stosowania art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie ustawy o emeryturach i rentach. Mogłoby o tym świadczyć niezamieszczenie przez ustawodawcę w treści art. 21 ust. 8 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników stosownego postanowienia wprost oraz restrykcyjna zasada, zgodnie z którą okres 20 kwartałów powinien przypadać w okresie ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku o przyznanie renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, a nie jak przed 2 maja 2004 r. - również i przed dniem powstania długotrwałej niezdolności do pracy rolniczej. W takim przypadku brak byłoby podstaw do stosowania art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, gdyż art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dopuszcza możliwość odpowiedniego stosowania przepisów pierwszego z wymienionych aktów prawnych jedynie wtedy, gdy dana kwestia nie jest w sposób wyczerpujący uregulowana w przepisach drugiego z nich.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku zagadnienie prawne zostało sformułowane przed zmianą przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dokonaną z dniem 1 października 2009 r. ustawą z dnia 24 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 79, poz. 667). Ponieważ zmiana ta w zakresie objętym zagadnieniem odnosi się tylko do zastąpienia okresów

ujmowanych kwartalnie okresami wyrażonymi w latach (art. 2 ustawy) i z tego względu nie ma istotnego znaczenia dla rozważanej kwestii, przeto - dla zachowania jasności wywodów - w uzasadnieniu uchwały zachowane zostało brzmienie przepisów przed zmianą.

Wątpliwość Sądu Apelacyjnego sprowadza się do zagadnienia czy art. 21 ust. 8 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników może stanowić pełne uregulowanie w zakresie określonego w nim warunku nabycia prawa do renty rolniczej przy ponownym ubieganiu się o to świadczenie, w sytuacji, gdy upłynął okres ochronny, o którym stanowi art. 22 ust. 2 tej ustawy. Pozytywna odpowiedź - w ocenie tego Sądu - postawiłaby osoby ponownie ubiegające się o rentę rolniczą w gorszej sytuacji niż sytuacja osób niepobierających wcześniej takiej renty oraz osób uprawnionych do świadczeń rentowych na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach, co z kolei stanowiłoby naruszenie określonej w art. 2a ustawy systemowej zasady równego traktowania ubezpieczonych oraz konstytucyjnej zasady równości i sprawiedliwości społecznej, o której stanowi art. 2 i art. 32 Konstytucji RP.

Kwestia objęta przedstawionym do rozstrzygnięcia zagadnieniem prawnym była już częściowo przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w uchwale z dnia 24 lipca 2009 r., I UZP 8/09 (niepublikowanej), podjętej w odpowiedzi na sformułowaną przez Sąd Apelacyjny w Łodzi wątpliwość: „czy okres 20 kwartałów o jakim mowa w ust. 2 pkt 5 art. 21 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, który powinien przypadać w okresie ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku o przyznanie renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, należy ustalać z uwzględnieniem art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, iż do tego dziesięciolecia nie wlicza się okresu pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy”. W uchwale tej Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że przy ustalaniu spełnienia warunku posiadania 20 kwartałów okresu ubezpieczenia emerytalno-rentowego wymaganego do nabycia prawa do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, powstałej w wieku powyżej 30 lat, mającego przypadać w okresie ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku o rentę (art. 21 ust. 2 pkt 5 i ust. 8 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników), nie wlicza się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy. W powyższej uchwale Sąd Najwyższy przyjął zatem odrębność systemu emerytalno-rentowego rolników od systemu powszechnego ure-

gulowanego ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r., a w konsekwencji uznał za niedopuszczalne przy ustalaniu prawa do renty rolniczej posiłkowanie się przepisami ustawy o emeryturach i rentach w zakresie, w jakim regulują one nabywanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejsze zagadnienie prawne w pełni poglądu ten podziela.

W myśl art. 21 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, renta rolnicza z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnia łącznie następujące warunki: 1) podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez wymagany okres; 2) jest trwale lub okresowo całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym; 3) całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w okresie podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu lub w okresach wymienionych w art. 20 ust. 1 pkt 1 i 2 (podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990; prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r.), lub nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Ubezpieczenie emerytalno-rentowe to ubezpieczenie określone w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników (art. 6 pkt 11), a definicję wymaganego okresu podlegania temu ubezpieczeniu dla potrzeb renty rolniczej zawiera art. 21 ust. 2 ustawy, który w pkt 5 stanowi, że jeżeli całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wieku powyżej 30 lat, to warunek podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez wymagany okres uważa się za spełniony, jeżeli okres ubezpieczenia emerytalno-rentowego ubezpieczonego wynosi co najmniej 20 kwartałów (obecnie 5 lat). Do okresu tego - z mocy art. 21 ust. 3 - zalicza się okresy wymienione w powołanym wyżej art. 20 ust. 1 pkt 1 i 2. Dla osób określonych w art. 21 ust. 2 pkt 5 ustawa ustanawia w ust. 8 tego artykułu dodatkowy warunek, a mianowicie okres 20 kwartałów (5 lat) powinien przypadać w okresie ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku o przyznanie renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy. W myśl art. 22 ust. 2, prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, które ustało z powodu ustąpienia całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, podlega przywróceniu, jeżeli w ciągu 18 miesięcy od dnia ustania prawa do renty ubezpieczony ponownie stał się całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym.

Stosownie do art. 52 ust. 1, w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a ponadto -

w myśl pkt 2 - do przyznawania świadczeń z ubezpieczenia i do ich wypłaty stosuje się odpowiednio przepisy regulujące przyznawanie i wypłatę odpowiednich świadczeń przysługujących pracownikom i członkom ich rodzin. Z przepisu tego Sąd drugiej instancji wyprowadził w pierwszym rzędzie wniosek, że może on stanowić podstawę odpowiedniego stosowania przy ustalaniu prawa do renty rolniczej zasad ustalania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy zawartych w przepisach ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a w szczególności art. 58 ust. 2 zdanie drugie tej ustawy, zgodnie z którym do dziesięcioletniego okresu przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy nie wlicza się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej lub renty rodzinnej. W ocenie Sądu Apelacyjnego, gdyby uznać, że regulacja art. 21 ust. 8 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie jest wyczerpująca, to możliwe byłoby odpowiednie stosowanie - poprzez art. 52 ust. 1 pkt 2 - przepisów ustawy o emeryturach i rentach, a konkretnie art. 58 ust. 2 zdanie drugie tej ustawy. Pogląd ten nie jest trafny.

Uszło uwagi Sądu drugiej instancji, że art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników odsyła co prawda w kwestiach nieuregulowanych do odpowiedniego stosowania (między innymi) przepisów ustawy o emeryturach i rentach, ale wyłącznie w zakresie przyznawania świadczeń z ubezpieczenia i do ich wypłaty, a nie w zakresie warunków nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. W myśl art. 1 ust. 1 ostatnio powołanej ustawy określa ona: warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych (pkt 1), zasady ustalania wysokości świadczeń (pkt 2) oraz zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty świadczeń (pkt 3). Oznacza to, że odesłanie z art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników odnosi się jednoznacznie i wyłącznie do spraw określonych pkt 3 art. 1 ustawy o emeryturach i rentach, a uregulowanych w dziale IX zatytułowanym: „Postępowanie w sprawach świadczeń i wypłata świadczeń”, a nie do przepisów określających warunki nabywania prawa do świadczeń, zawartych w dziale VIII - „Zasady ustalania świadczeń”. Przy ustalaniu spełnienia warunku do renty rolniczej określonego w art. 21 ust. 8 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników brak jest zatem podstaw do stosowania - poprzez art. 52 ust. 1 pkt 2 tej ustawy - art. 58 ust. 2 zdanie drugie ustawy o emeryturach i rentach. Już tylko to wskazuje, że ustawodawca uznał regulację zawartą w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników, a odnoszącą się do określe-

nia warunków nabywania prawa do świadczeń z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, za pełną i kompleksową.

Nieuprawnione jest również wyprowadzanie z normy art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wniosku o konieczności odpowiedniego stosowania w omawianym zakresie art. 2a ustawy systemowej, zawierającego zasadę równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, stan cywilny, stan rodzinny (ust. 1). Z ust. 2 ostatnio powołanego artykułu wynika, że zasada ta dotyczy w szczególności: warunków objęcia systemem ubezpieczeń społecznych (pkt 1); obowiązku opłacania i obliczania wysokości składek na ubezpieczenie społeczne (pkt 2); obliczania wysokości świadczeń (pkt 3); okresu wypłaty świadczeń i zachowania prawa do świadczeń (pkt 4). Stosownie do art. 4 pkt 1 ustawy systemowej, przez ubezpieczonych, o których stanowi art. 2a, należy rozumieć osoby fizyczne podlegające chociaż jednemu z ubezpieczeń społecznych wymienionych w art. 1 tej ustawy (emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu, wypadkowemu). Z pewnością więc nie mogą być do nich zaliczeni rolnicy, których ubezpieczenie społeczne, jeżeli nie podlegają obowiązkowi ubezpieczeń społecznych na podstawie ustawy systemowej, regulują odrębne przepisy, a więc ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników (art. 5 ust. 1 ustawy systemowej), w której wyodrębnia się ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie oraz ubezpieczenie emerytalno-rentowe (art. 1 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). Na tle art. 2a ustawy systemowej w judykaturze Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że nawet w ramach tego samego systemu ubezpieczeń społecznych równe traktowanie ubezpieczonych nie oznacza „jednakowości” stosunków ubezpieczenia społecznego wszystkich ubezpieczonych i każdego z nich, gdyż tytuł ubezpieczenia jest jednym z usprawiedliwionych kryteriów dyferencjacji sytuacji ubezpieczonych (por. między innymi wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 września 2000 r., K 1/00, OTK 2000 nr 6, poz. 185 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2006 r., III UZP 3/05, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 84). Oznacza to, że zasady nabywania prawa do świadczeń przez ubezpieczonych objętych tym samym systemem ubezpieczeń społecznych, ale z różnych tytułów, mogą być ukształtowane inaczej, co nie narusza również zasady równości i sprawiedliwości społecznej (art. 2 i art. 32 ustawy zasadniczej). Tymczasem nie budzi wątpliwości, że rolnicy podlegają odrębnemu od powszechnego systemowi ubezpieczenia społecznego, a w zakresie określonym w art. 2a ust. 2 ustawy systemowej ich ubezpieczenie rządzi się własnymi

zasadami, różnymi od zasad wynikających z przepisów tej ustawy, a związanymi ze specyfiką tytułu ubezpieczenia. Konsekwencją tego jest - w zakresie objętym rozważanym zagadnieniem - inna podstawa obliczania składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe i jej wysokość (art. 17 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), inna treść ryzyka na wypadek niezdolności do pracy (art. 21 ust. 5), inne określenie wysokości renty rolniczej (art. 24-26) oraz inne obciążenie kosztami rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych budżetu państwa, a więc wszystkich podatników. Należy mieć na względzie, że stosownie do art. 21 ust. 5 ustawy ryzykiem z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym objęta jest wyłącznie niezdolność do osobistego wykonywania pracy w takim gospodarstwie, a nie - jak w przypadku częściowej lub całkowitej niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach - odpowiednio: niezdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji oraz niezdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy. Już tylko z tego względu Sąd Apelacyjny błędnie utożsamia oba te ryzyka ubezpieczeniowe.

Wszystkie te odmienności uzasadniają różnice w sferze określenia warunków nabywania prawa do renty rolniczej, w tym wynikającego z art. 21 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznych rolników warunku posiadania wymaganego okresu ubezpieczenia tylko rolniczego (z wyłączeniem określonych w art. 20 ust. 1 pkt 3 okresów, od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi, przez które rozumie się - stosownie do art. 6 pkt 6 - przepisy ustawy o emeryturach i rentach), oraz z wypływającego z art. 21 ust. 8 wymagania przypadania tego okresu w okresie ostatnich 10 lat przed złożeniem wniosku o rentę rolniczą, bez możliwości odliczenia od niego okresu pobierania renty rolniczej, którą to możliwość przewiduje - w przypadku ustalania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy - art. 58 ust. 2 zdanie drugie ustawy o emeryturach i rentach. Odmiennie także od zasad określonych w tej ustawie, ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników we wprowadzonym ustawą zmieniającą z dnia 2 kwietnia 2004 r. przepisie art. 16 ust. 2 pkt 3 przewiduje objęcie ubezpieczeniem emerytalno-rentowym na wniosek osoby pobierającej rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy jako rentę okresową. Oznacza to, że okres pobierania renty rolniczej, w którym rolnik objęty był na swój wniosek ubezpieczeniem emerytalno-rentowym, stanowi okres podlegania ubezpieczeniu rolniczemu, od którego zależy nabycie prawa do renty rolniczej oraz wpływa na wysokość świadczenia. Właśnie potrzeba zrjonalizowania między innymi zasad podlegania ubezpie-

czeniu rolniczemu i przyznawania świadczeń z tego ubezpieczenia (rozumianego jako określenie warunków nabycia do nich prawa), a w rezultacie uzależnienie zaliczania okresu pobierania renty rolniczej do okresu ubezpieczenia wymaganego do ponownego uzyskania prawa do renty rolniczej od opłacania składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe, przyświecało ustawodawcy przy dokonywaniu zmiany art. 20 ust. 1 ustawy, poprzez odstąpienie od zaliczania do okresu ubezpieczenia okresu pobierania renty inwalidzkiej rolniczej jako renty okresowej, jednak nie więcej niż 2 lata (pkt 3 tego przepisu w brzmieniu obowiązującym przed dniem 2 maja 2004 r.), a nie - jak wywodzi Sąd Apelacyjny - „przewidzenie” możliwości odpowiedniego stosowania w tym zakresie zasady określonej w art. 58 ust. 2 zdanie drugie ustawy o emeryturach i rentach. Wynika to wprost z uzasadnienia projektu ustawy o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1489), oraz okoliczności, że omawiane przepisy zostały przyjęte przez Sejm RP bez poprawek i w ujętej w projekcie treści wprowadzone do stanu prawnego z dniem 2 maja 2004 r. Ta całościowa regulacja nie narusza wynikających z art. 2 i art. 32 Konstytucji RP zasad równości i sprawiedliwości społecznej, gdyż ustanowione nią warunki nabycia prawa do renty rolniczej są możliwe do spełnienia również w przypadku ponownego ubiegania się o takie świadczenie.

Wykazana wyżej i niekwestionowana odrębność systemu ubezpieczenia rolniczego oraz systemu emerytalno-rentowego, uregulowanych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników, nie pozwala również na stosowanie przepisów ustawy o emeryturach i rentach, a konkretnie art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie tej ustawy, w drodze analogii, która - wobec braku podstaw do stwierdzenia luki w prawie - byłaby niedopuszczalna. Takie wnioskowanie *per analogiam* obce jest zresztą systemom ubezpieczeń społecznych, opartym - ze swych założeń - na bezwzględnie obowiązujących normach prawa ubezpieczeń społecznych.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak w sentencji.

=====